

«Αθηνά»

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΕΓΧΟΥ ΟΠΛΩΝ

Θωμά Χατζίκου 11,, Θεσσαλονίκη 56122, Τηλ/Fax: 2310904794 / 6944165341, www.armscontrol.info

ΤΟ ΠΥΡΗΝΙΚΟ ΔΙΛΗΜΜΑ ΤΗΣ ΑΝ. ΕΥΡΩΠΗΣ

Μανώλης Αστρεϊνίδης

Διεθνολόγος Ερευνητής του Ε.Κ.Ε.Ο. «Αθηνά»

15 Απριλίου 2009

Προκειμένου να γίνουν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι χώρες της Αν. Ευρώπης αναγκάστηκαν να κλείσουν τους πυρηνικούς αντιδραστήρες της σοβιετικής εποχής εξαιτίας του φόβου ότι οι αντιδραστήρες δεν ήταν ασφαλείς.

Χωρίς αυτούς τους αντιδραστήρες, οι χώρες αυτές βασίζονται περισσότερο στο ρωσικό φυσικό αέριο ενώ επίσης παλεύουν την παγκόσμια οικονομική κρίση που δεν τους επιτρέπει να επενδύσουν σε υποδομή.

Η Ρωσία μπορεί να είναι τελικά ο νικητής καθώς είναι η πηγή της οικονομικής βοήθειας προς μια γενιά πυρηνικών εγκαταστάσεων ρωσικού σχεδιασμού στη περιοχή.

Σκοπεύοντας στην ένταξή τους στην Ε.Ε. αρκετά ανατολικοευρωπαϊκά κράτη συμφώνησαν να καταστήσουν τους σοβιετικής εποχής πυρηνικούς αντιδραστήρες ανενεργούς, τους οποίους άλλα μέλη της Ε.Ε. –ακόμα στοιχειωμένα από το δυστύχημα του Chernobyl το 1986–θεωρούσαν πολύ επικίνδυνους. Αλλά αυτό το κλείσιμο έκανε αυτές τις χώρες περισσότερο εξαρτημένες από τη προμήθεια ρωσικού φυσικού αερίου. Αυτή η εξάρτηση προκάλεσε μια παρ' ολίγο κρίση πέρυσι όταν η διένεξη για τις τιμές του αερίου οδήγησε στη διακοπή παροχής ρωσικού φυσικού αερίου στη μέση του χειμώνα. Η παρούσα οικονομική κρίση απλώς χειροτέρεψε τα πράγματα καθώς οι χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ έδιναν αγώνα να αυξήσουν το κεφάλαιο με σκοπό να οικοδομήσουν ενεργειακές εναλλακτικές (νέα ηλεκτρικά εργοστάσια) ή να συνδέσουν το δικό τους καλωδιακό δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας με την υπόλοιπη Ευρώπη.

Για παράδειγμα, ας εξετάσουμε την Βουλγαρία. Τον Ιανουάριο, η κρατική εταιρία Bulgargaz παραδέχτηκε ότι δεν ήταν σε θέση να παράσχει περισσότερο από το μισό της προμήθειας κανονικού αερίου εξαιτίας της ρωσικής διακοπής στη παροχή αερίου. Δεκάδες χιλιάδες νοικοκυριά σε ολόκληρη τη χώρα δεν είχαν αέριο ενώ πολλές βιομηχανίες είχαν αποστεωθεί. Κατά τη διάρκεια της κρίσης, ο Βούλγαρος πρόεδρος Γκεόργκι Παρβάνοφ ήθελε να επανεκκινήσει τη λειτουργία δύο πυρηνικών αντιδραστήρων της εποχής 1980που είχαν κλείσει το 2007 όταν η χώρα εντάχθηκε στην

Ε.Ε.. Ο πρόεδρος δήλωσε ξεκάθαρα τους λόγους: «Μια πιο σοβαρή κατάσταση είναι λιγότερο πιθανή». Όμως άλλα μέλη της Ε.Ε. αρνήθηκαν το αίτημα εξαιτίας των ευνόητων κινδύνων ασφάλειας.

Δυστυχώς, η κατάσταση στη Λιθουανία είναι χειρότερη. Η Ε.Ε. επιμένει ώστε το Βίλνιους να κλείσει τον τελευταίο αντιδραστήρα τύπου Chernobyl φέτος, αν και παρέχει τα $\frac{3}{4}$ της ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας. Η κυβέρνηση δεν έχει προγραμματίσει ένα υποκατάστατο έτσι η Λιθουανία θα αναγκαστεί να εξαρτάται στο ρωσικό φυσικό αέριο για τα επόμενα χρόνια. Η μόνη άλλη επιλογή θα ελέγχεται επίσης από τη Ρωσία. Η Μόσχα σχεδιάζει να κατασκευάσει ένα νέο πυρηνικό εργοστάσιο στο γειτονικό Kaliningrad από το οποίο η Λιθουανία και οι γείτονές της θα μπορούν αντλούν ηλεκτρική ενέργεια. Μια τέτοια κατάσταση συνεχούς εξάρτησης από τη Ρωσία είναι κάρρα για τα κράτη της Βαλτικής αλλά η διένεξη έχει καθυστερήσει την ανάπτυξη εναλλακτικών. Η κατασκευή ενός νέου λιθουανικού εργοστασίου πυρηνικής ενέργειας ίσως, το οποίο θα ήταν σε θέση να παρέχει ηλεκτρική ενέργεια στη Λιθουανία, Εσθονία, Λετονία και Πολωνία καθυστέρησε μέχρι το 2018. Οι χώρες δεν μπορούν να αποφασίσουν πώς να μοιράσουν την ιδιοκτησία του σχεδίου.

Οι βουλγαρικοί και λιθουανικοί αντιδραστήρες έκλεισαν παρότι που η εκτίμηση της WANO -μιας ομάδας διαχείρισης πυρηνικών αντιδραστήρων- έκρινε πως τέτοιο βήμα δεν ήταν απαραίτητο. Παραπάνω από μια δεκαετία αργότερα τα υψηλότερα κριτήρια ασφαλείας που έθεσε η Ε.Ε. και η Διεθνής Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας, η WANO αποφάνθηκε ότι τα εργοστάσια βρίσκονταν στο ίδιο επίπεδο με τα αντίστοιχα της Δύσης εκείνης της εποχής. Η WANO τέσσερα χρόνια αργότερα ανακοίνωσε ακόμα πιο emphaticά: «Δεν συντρέχουν τεχνικοί λόγοι για τόσο σύντομο κλείσιμο».

Στο τέλος του περασμένου χρόνου, η Σλοβακία έκλεισε το τελευταίο εργοστάσιό της από την εποχή της Σοβιετικής Ένωσης. Το κλείσιμο έγινε αν και η χώρα είχε ήδη εκσυγχρονίσει τα συστήματα ασφαλείας του εργοστασίου. Πράγματι, οι δυτικοευρωπαίοι επιθεωρητές συμπεράναν το 200 ότι το καθεστώς πυρηνικού ελέγχου της Σλοβακίας ήταν συγκρίσιμο με εκείνο που είχε εφαρμοστεί στα κράτη μέλη της Ε.Ε. Προκειμένου να αποφύγει κάποια πιθανή έλλειψη ενέργειας, η Σλοβακία κατασκεύασε ένα νέο αντιδραστήρα που χρηματοδοτήθηκε κατά ένα μέρος από την Γερμανία.

Για τις περισσότερες από τις άλλες χώρες της Αν. Ευρώπης όμως η τρέχουσα παγκόσμια οικονομική κρίση καθιστά την διασφάλιση της χρηματοδότησης νέων εργοστασίων ενέργειας εξαιρετικά δύσκολη. Πολλοί έκαναν υπερβολικούς δανεισμούς σε δολάρια και ευρώ στη διάρκεια της ευημερίας με την πεποίθηση ότι η είσοδός τους στους δυτικούς οικονομικούς θεσμούς θα συνοδεύονταν από λαμπρές οικονομικές προοπτικές. Αντίθετα οι πληρωμές των χρεών τους εκτινάχθηκαν στα ύψη καθώς η αξία των εθνικών τους νομισμάτων καταποντίστηκε σε σχέση με το δολάριο και το ευρώ. Τους τελευταίους λίγους μήνες, έχουν ξεσπάσει εξεγέρσεις στη Λετονία ως αποτέλεσμα των μέτρων λιτότητας που επέβαλε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Κατά τον ίδιο τρόπο, η Λιθουανία έχει κρατηθεί πάνω από το όριο της φτώχειας θεσπίζοντας επώδυνα μέτρα λιτότητας και έχει βιώσει μικρότερες διαδηλώσεις και συγκρούσεις σε αντίθεση με τη Βουλγαρία. Ο διευθυντής του ΔΝΤ Ντομινίκ Στρωκ-Καν πρόσφατα περιέγραψε τις Λετονία, Ουγγαρία, Λευκορωσία και Ουκρανία ως ιδιαίτερα ευάλωτες. «Η κατάσταση είναι πραγματικά πολύ σοβαρή».

Αυτά τα ιδιαίτερα οικονομικά προβλήματα έχουν επικαλύψει ευρύτερα οικονομικά προβλήματα της παγκόσμιας βιομηχανίας πυρηνικής ενέργειας. Άλλοι επενδυτές φαίνονται πρόθυμοι να

τοποθετήσουν κεφάλαια στον σχετικά επισφαλή τομέα της πυρηνικής ενέργειας σε εποχή έλλειψης κεφαλαίων και χαλαρής ζήτησης ενέργειας. Η Βουλγαρία πάλι είναι περίπτωση σχετική. Ήταν αδύνατο να βρει ιδιωτική χρηματοδότηση για ένα νέο σχέδιο ρωσικού εργοστασίου πυρηνικής ενέργειας το οποίο ευελπιστεί ότι θα αντικαταστήσει αυτόν που έκλεισε. Προορισμένος να συμπεριλάβει δύο σύγχρονους αντιδραστήρες 950 μεγαβάτ πεπιεσμένου ύδατος θα ήταν το πρώτο ρωσικό εργοστάσιο πυρηνικής ενέργειας σε έδαφος της Ε.Ε. Για εναλλακτική χρηματοδότηση η Σόφια στρέφεται προς τη Μόσχα για να βεβαιωθεί εάν η τελευταία θα εκπληρώσει την περσινή υπόσχεση του πρώην Ρώσου προέδρου, Βλαντιμίρ Πούτιν, για προσφορά δανείου ύψους 4,9 δις δολαρίων. «Ελπίζουμε ότι δεν θα χρειαστεί να χρησιμοποιήσουμε αυτό το κεφάλαιο αλλά στην παρούσα κατάσταση θα ήταν καλό να διαπιστώσουμε με ποιους όρους μπορούμε να πάρουμε το δάνειο» είπε ο Υπουργός Οικονομίας Petar Dimitrov στο Εθνικό Ραδιόφωνο της Βουλγαρίας.

Όπως δείχνει η κατάσταση στη Βουλγαρία, η κρίση θα μπορούσε να θέσει τον κρατικό ρωσικό κολοσσό πυρηνικής ενέργειας, Rosatom, στο τιμόνι όταν έρθει η ώρα της περαιτέρω ενεργειακής ανάπτυξης στην Αν. Ευρώπη. Η Ρωσία έχει πάρει θέση για μια τέτοια πιθανότητα, πλήττοντας στρατηγικές συμφωνίες με σημαντικούς δυτικοευρωπαϊκούς εταιρικούς ομίλους όπως οι δύο κύριες εταιρίες ενέργειας της Ιταλίας, η ENI Power και η ENEL και η γερμανική Siemens, κάτι που θα μπορούσε να επιτρέψει στη Ρωσία να εισέλθει εκ νέου στις παλιές αγορές της και να αμβλύνει τις ανησυχίες της Ε.Ε ως προς την ασφάλεια. Ενώ η οικονομική κρίση έχει σοβαρές επιπτώσεις στη Ρωσία και μείωσε τα διαθέσιμα κεφάλαια για τη δική της βιομηχανία πυρηνικής ενέργειας, η Rosatom ακόμα επωφελείται από το καθεστώς της ως κυβερνητική επιχείρηση που της επιτρέπει να επιτυγχάνει καλύτερους όρους από ιδιώτες χρηματοδότες παρά απ' οποιονδήποτε άλλο πιθανό χρηματοδότη.

Έτσι κατά τραγική ειρωνεία, η πίεση της Ε.Ε. να εξαφανίσει τους παλιούς πυρηνικούς αντιδραστήρες της σοβιετικής εποχής και οι απόπειρες των χωρών της Κ. και Αν. Ευρώπης να χαλαρώσουν την εξάρτηση από το ρωσικό φυσικό αέριο θα μπορούσαν στην ουσία να δώσουν στη ρωσική βιομηχανία πυρηνικής ενέργειας ένα νέο, ισχυρότερο έρεισμα στην περιοχή.